

Gordana Horvat*

Matko Guštin**

Iva Pekćec***

Prethodno znanstveno priopćenje

UDK 364.65:364-7(497.5)

DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/36527>

Rad primljen: 17. svibnja 2025.

Rad prihvaćen: 15. srpnja 2025.

PRAVO I POTREBA UDOMITELJA ZA ODMOROM OD UDOMITELJSKE SKRBI: ISKUSTVA I PERSPEKTIVA UDOMITELJA****

Sažetak:

Udomiteljstvo predstavlja jedan od oblika alternativne skrbi za djecu kojim se pruža obiteljsko okruženje djetetu izdvojenom iz primarne obitelji. Uzimajući u obzir kompleksnost udomiteljstva, sve se više zagovara uvođenje socijalne usluge odmora od udomiteljske skrbi. Budući da u Hrvatskoj ne postoji ova usluga socijalne skrbi, odnosno nije zakonski regulirana, u radu se aktualizira potreba uvođenja ove usluge iz perspektive prava i socijalnog rada. Cilj rada je prikazati percepciju udomitelja koji imaju iskustvo sudjelovanja u odmoru od udomiteljske skrbi o tome kako odmor utječe na dnevnu rutinu obitelji, zadovoljavanje potreba udomitelja i koje su prednosti i nedostaci usluge. Nadalje, cilj istraživanja je spoznati koja su dosadašnja iskustva udomitelja u suradnji s mrežom podrške za udomitelje u zajednici te koliko je dostupna udomiteljima. Istraživanje je provedeno kvalitativno, metodom intervjua s dvadeset udomitelja na području Osječko-baranjske županije koji su imali iskustvo sudjelovanja u vikend odmoru od udomiteljske skrbi. Udomitelji iskazuju potrebu za odmorom od udomiteljske skrbi, a odmor koriste za ostvarivanje odnosa sa širom obitelji i rođacima, za rad na odnosima između partnera, za rad na sebi i vremenu koje trebaju za osobne potrebe ili za obavljanje aktivnosti ili poslova koje dotad nisu mogli obaviti. Odmor od udomiteljske skrbi pozitivno je doživljen od strane udomitelja, dok je naglasak na potrebi češćih termina tijekom godine u provedbi usluge i regulacije trajanja boravka djeteta izvan obitelji. Osim toga, rezultati su pokazali i važnost utjecaja usluge na djecu u udomiteljstvu iz perspektive udomitelja, kojima je dobrobit djeteta i njihovo zadovoljstvo na prvom mjestu. Nadalje, mreža podrške

* Dr. sc. Gordana Horvat, asistentica Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-adresa: gordana.horvat@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7601-5837>.

** Matko Guštin, univ. mag. iur., asistent na Pravnom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-adresa: matko.gustin@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4577-0856>.

*** Iva Pekćec, univ. mag. act. soc., Hrvatski zavod za socijalni rad, Područni ured Vinkovci, Glagoljaška 31e, 32100 Vinkovci. E-adresa: pekcec.iva@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7701-4419>.

**** Ovaj je rad financirao Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku internim projektom br. IP-PRAVOS-2 „Pravna zaštita obitelji i ranjivih skupina društva“ i internim projektom br. IP-PRAVOS-9 „Razvoj modela u zajednici za podršku i pomoć obiteljima, osobama u riziku i ranjivim skupinama u društvu“.

i suradnja s institucijama te civilnim sektorom u pružanju i razvoju usluga za udomitelje često je nedostatna. Zaključno, prema rezultatima jasno je da je razvoj usluga za udomitelje nužnost u zadovoljavanju potreba djeteta i udomitelja, ali i da usluga odmora od udomiteljske skrbi može biti važan doprinos u zadovoljstvu udomitelja podrškom.

Ključne riječi: *udomiteljstvo za djecu, prava udomitelja, odmor od udomiteljske skrbi, normalizacija, mreža podrške*

1. UVOD

Tema udomiteljstva nije bila predmetom znanstvenih istraživanja u pravnom smislu, osobito ne u odnosu na pravnu regulaciju i pravni položaj udomitelja kao suradnika sustava socijalne skrbi, koji bi trebao biti ravnopravan u odnosu socijalnih radnika i udomitelja.¹ Unatoč tome, pravni okvir uređuje ovo područje i pruža smjernice za profesiju socijalnog rada te omogućuje reguliranje alternativnog oblika zbrinjavanja djece u udomiteljske obitelji. Kompleksnost procesa udomiteljstva potrebno je promatrati interdisciplinarno, iz perspektive prava i socijalnog rada, kako bi se mogao razumjeti odnos politika i potreba svih sudionika udomiteljskog procesa. Razvoj metoda u području socijalnog rada stagnira, posebno u području udomiteljstva, unatoč važnosti usluge u alternativnom zbrinjavanju djece i mladih bez odgovarajuće roditeljske skrbi.² Slijedom svih smjernica, dokumenata i propisa koji reguliraju područje udomiteljstva i njegov daljnji razvoj, potrebno je razvijati usluge usmjerene na podršku udomiteljima kako bi se mogli ostvariti strateški planovi u navedenom području.

Usluga odmora od udomiteljske skrbi jedna je od potreba razvoja podrške u zajednici za udomitelje, a čiji ciljevi su usmjereni na podršku i kvalitetu udomiteljskog procesa. Kako bi se potrebe jasno definirale, a nova usluga razvila u skladu sa stvarnim iskustvom udomitelja, potrebno je istražiti koji su učinci odmora od udomiteljske skrbi, kakvo je iskustvo udomitelja i djece te kako razviti mrežu podrške za udomitelje i socijalnu mrežu djece. U prvom dijelu rada analizira se pravna regulacija udomiteljstva u međunarodnim dokumentima te hrvatskom zakonodavstvu, s osvrtom na pravni položaj udomitelja. U drugom dijelu rada prikazuju se rezultati istraživanja o iskustvu udomitelja koji su sudjelovali u odmoru od udomiteljske skrbi, na dnevnu rutinu i zadovoljavanje potreba udomitelja, a koji predstavljaju temelj daljnjeg zagovaranja i zakonske regulacije ove usluge socijalne skrbi za udomitelje. Istraživanje je provedeno u sklopu projekta Udruge Breza i pilot-programa PUT – Podrška udomiteljskom trajanju³ u suradnji sa Županijskim timom za udomiteljstvo Osječko-baranjske županije (u daljnjem tekstu: Županijski tim).

1 Maja Laklija, 'Spremnosti udomitelja za bavljenje udomiteljstvom i doživljaj vlastite uloge udomitelja u suradnji s centrima za socijalnu skrb' (2011) 18(3) Ljetopis socijalnog rada 469.-496., 472.

2 World Bank, Regionalna dostupnost socijalnih usluga u Hrvatskoj <<http://pubdocs.worldbank.org/en/276741604615006394/13-Regionalna-dostupnost-socijalnih-usluga.pdf>> pristupljeno 20. prosinca 2024.

3 Vidi više o projektu: PUT – Podrška udomiteljskom trajanju, <<https://breza.hr/put-podrška-udomiteljskom-trajanju/>> pristupljeno 13. svibnja 2025.

2. PRAVNA REGULACIJA UDOMITELJSTVA

Pravna regulacija društvenih odnosa općenito doprinosi (pravnoj) sigurnosti te zakonitim postupanjima. Budući da udomiteljstvo predstavlja kompleksan odnos između djeteta, njegove primarne obitelji⁴ te udomiteljske obitelji, pravna regulacija u tom smislu ima višestruki učinak. Na taj se način jamči zaštita te promicanje prava i interesa udomljene djece, uređuje se izbor najprikladnijih udomitelja uspostavom odgovarajućih postupaka i procjena, prava udomitelja, kao i odnos prema primarnoj obitelji s kojom je dijete i dalje pravno vezano. Iako je fokus ovoga rada na udomiteljima (koji obavljaju standardno udomiteljstvo), kroz njihovo pravo na odmor od udomiteljske skrbi, nužno je analizirati pravnu regulaciju udomiteljstva na međunarodnoj razini čime se pružaju smjernice za daljnju regulaciju u nacionalnom zakonodavstvu. Dakako, analiza pravne regulacije udomiteljstva podrazumijeva i analizu nacionalnog zakonodavstva, što pak omogućava uvid u implementaciju međunarodnopravnih smjernica.

2.1. MEĐUNARODNOPRAVNA REGULACIJA UDOMITELJSTVA

U najstarijem međunarodnom dokumentu za zaštitu ljudskih prava suvremenog društva – Općoj deklaraciji o ljudskim pravima iz 1948. godine,⁵ obitelj je određena kao prirodna i temeljna društvena jedinica čime uživa zaštitu društva i države.⁶ Premda ne spominje izričekom djecu, kao ni udomiteljstvo, ova odredba predstavlja jednu od temeljnih smjernica za njegovu regulaciju. S jedne strane, ističe se obveza zaštite obitelji osiguravajući zajednički život njezinih članova, dok se s druge strane ukazuje da svako miješanje države u obitelj mora biti motivirano legitimnim ciljem, kao što je najbolji interes djeteta.⁷ Samim time i smještaj u udomiteljsku obitelj, kojemu prethodi izdvajanje djeteta iz primarne obitelji, mora imati legitimnu svrhu – zaštitu djetetovih prava i interesa vodeći pri tome računa o pravima i interesima ostalih članova obitelji.

Konvencija UN-a o pravima djeteta⁸ temeljni je međunarodni dokument usmjeren na zaštitu prava djece. U tom smislu, u slučaju kada je djetetu privremeno ili trajno uskraćena obiteljska sredina ili zbog svoje dobrobiti ne može ostati u njoj, dijete ostvaruje posebnu zaštitu i pomoć države. Različite su okolnosti koje uvjetuju potrebu osiguranja obiteljskog okruženja za dijete, kao što su, među ostalim, smrt roditelja, privremena ili trajna spriječenost roditelja za skrb o djetetu ili pak odluka nadležnog državnog tijela o lišenju roditelja prava na roditeljsku

4 O pojmu „primarna obitelj“ i razlozima korištenja u rječniku socijalnog rada pogledaj više: Gordana Horvat, *The role of a family group conference in child foster care from a social work perspective (Doctoral Dissertation)*, (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo 2024) 9. Dostupno: Repository of the University of Ljubljana <<https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=162370&lang=eng>> pristupljeno 12. ožujka 2025.

5 Opća deklaracija o ljudskim pravima (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/2009).

6 Članak 16. st. 3. Opće deklaracije o ljudskim pravima.

7 Stéphanie Lagoutte, Ágúst Thór Árnason, 'Article 16', u Gudmundur Alfreðsson i Asbjørn Eide (ur.), *The Universal Declaration of Human Rights: A Common Standard of Achievement* (Martinus Nijhof Publishers 1999) 342., 343.

8 Konvencija UN-a o pravima djeteta (Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, broj 15/1990, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/1993, 20/1997, 4/1998, 13/1998).

skrb.⁹ Prema Konvenciji UN-a o pravima djeteta, dužnost je države svojim nacionalnim zakonodavstvom regulirati oblik zamjenske zaštite, a koji može obuhvaćati i udomiteljstvo.¹⁰ To ukazuje i na činjenicu da je Konvencija UN-a o pravima djeteta, kao u odnosu na ostale oblike alternativne skrbi za djecu (uz posvojenje, kafalu ili smještaj u institucionalnu skrb), neutralna i u odnosu na udomiteljstvo navodeći ga tek kao jedan od oblika alternativne skrbi za djecu.¹¹ Karakteristika smještaja djeteta u alternativnu skrb, a što se odnosi i na udomiteljstvo, jest da je ono krajnje primjenjiva mjera, što znači da razlozi kao što su siromaštvo u obitelji ili činjenica da bi djetetu bilo bolje u drugoj obitelji, ne mogu opravdati ovakvo postupanje.¹² Po svojoj naravi, pravo djeteta na smještaj u udomiteljsku obitelj ulazi u kategoriju pravosužno-zaštitnih prava,¹³ što ukazuje na ranije postupanje nadležnih tijela koja će utvrditi opravdanost smještaja u udomiteljstvo, odnosno izdvajanje djeteta iz obitelji.¹⁴

U kontekstu međunarodnog prava, udomiteljstvo je posredno regulirano i Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine¹⁵ kojim se ističe važnost pomoći i zaštite obitelji kao prirodnog i temeljnog dijela društva, posebno u odnosu na odgovornost za uzdržavanje i odgoj djece.¹⁶

Europska socijalna povelja iz 1996. godine (revidirana)¹⁷ ističe važnost osiguranja uvjeta za razvoj obitelji kao temeljne društvene jedinice, postavljajući tako obvezu državama da pruže sveobuhvatnu zaštitu obiteljskog života.¹⁸ Međutim, u kontekstu udomiteljstva kao socijalne usluge, osobito se ističe odredba prema kojoj su države dužne omogućiti korištenje usluga socijalnih službi koje će primjenom metoda socijalnog rada pridonijeti dobrobiti i razvoju pojedinca i skupina u zajednici, kao i njihovu prilagodbi društvenoj sredini.¹⁹

Konvencija Vijeća Europe za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda,²⁰ poznatija kao Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava, ne regulira izrijeком prava djece ili udomiteljstvo, no pravo na poštovanje obiteljskog života iz čl. 8., prema praksi Europskog suda za ljudska prava, obuhvaća i udomiteljstvo te odnose udomljenog djeteta i udomitelja.²¹ Kako navodi

9 Nigel Cantwell, Anna Hoszscheiter, 'Article 20 – Children Deprived of Their Family Environment' u André Alen, Johan Vande Lanotte, Eugene Verhellen, Fiona Ang, Eva Berghmans i Mieke Verheyde (ur.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child* (Martinus Nijhoff Publishers 2008) 39.

10 Članak 20. Konvencije UN-a o pravima djeteta.

11 O tome vidi: Branka Rešetar, *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I.)* (Organizator d.o.o. 2022) 694.

12 Wouter Vandenhoe, Gamze Erdem Türkelli, Sara Lembrechts, *Children's Rights: A Commentary on the Convention on the Rights of the Child and its Protocols* (Edward Elgar Publishing 2019) 223, 224.

13 Miroslav Šeparović, *Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi: Europski sud za ljudska prava i Ustavni sud Republike Hrvatske* (Novi informator 2014) 169.

14 Osim čl. 20., uz udomiteljstvo se vezuju i druge odredbe Konvencije UN-a o pravima djeteta, kao što su najbolji interes djeteta (čl. 3.), izdvajanje djeteta iz obitelji (čl. 9.) te dužnost države osigurati odgovarajući oblik pomoći roditeljima radi skrbi o djetetu (čl. 18.).

15 Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (Službeni list SFRJ, broj 7/1971, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/1993).

16 Članak 10. st. 1. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

17 Europska socijalna povelja (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 15/2002, 8/2003).

18 Članak 16. Europske socijalne povelje.

19 Članak 14. t. 1. Europske socijalne povelje.

20 Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017).

21 Claire Fenton-Glynn, *Children and European Court of Human Rights* (Oxford University Press 2021) 226.

Radina, poimanje odnosa udomitelja i djeteta kao dijela prava na poštovanje obiteljskog života rezultat je funkcionalnog pristupa roditeljstvu, a koji rezultira socijalnom privrženosti djeteta i udomitelja kao osoba s roditeljskim osobinama. Postojanje obiteljskog života u ovom slučaju ovisi o postojanju stvarnih veza, pri čemu je smještaj djeteta u udomiteljsku obitelj nužna pretpostavka razvijanja prava na poštovanje obiteljskog života.²² Na ovaj način Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava potvrđuje se kao živući instrument, pri čemu praksa Europskog suda za ljudska prava u kontekstu udomiteljstva pruža važne smjernice za regulaciju udomiteljstva u nacionalnom zakonodavstvu²³ (ujedno i pravnog položaja udomitelja).

Iako neobvezujuće, Smjernice za alternativnu skrb o djeci²⁴ važan su međunarodnopravni izvor regulacije udomiteljstva, kao i ostalih oblika alternativne skrbi za djecu. U odnosu na udomiteljsku skrb, Smjernice za alternativnu skrb o djeci određuju dužnost nadležnih tijela u vezi udomitelja. Nadležna tijela određuju bazu udomitelja osposobljenih za pružanje skrbi djeci, koji prije, tijekom i nakon smještaja djeteta u njihovu obitelj ostvaruju pravo na pripremu, potporu i savjetovanje. Dakako, udomiteljima se jamči i pravo izraziti mišljenje te utjecati na stvaranje politika u tijelima koja se bave pružanjem udomiteljske skrbi te u drugim sustavima koji se odnose na djecu. Kao jedan od oblika potpore udomiteljima, ističe se i osnivanje udruženja udomitelja,²⁵ a što može biti mehanizam na temelju kojeg udomitelji mogu zagovarati promjenu određenih politika te poboljšanje svojeg položaja kao suradnika sustava socijalne skrbi.

Analizirajući odredbe međunarodnopravnih izvora vezanih uz udomiteljstvo, razvidno je kako države imaju široku slobodu u regulaciji udomiteljske skrbi za djecu, samim time i prava i dužnosti udomitelja koji predstavljaju važnu kariku u postizanju cilja udomiteljstva (zaštita prava i dobrobiti djeteta). Ipak, za razliku od međunarodnih dokumenata koji generalno govore o zaštiti obitelji te odgovornosti za skrb o djeci bez isticanja prava i dužnosti udomitelja, Smjernice za alternativnu skrb o djeci daju konkretnije smjernice kojima se ističe važnost zaštite prava i interesa udomitelja, a što posljedično znači i kvalitetnije pružanje skrbi za djecu te otpornost na različite izazove povezane s pružanjem udomiteljske skrbi.

2.2. PRAVNA REGULACIJA UDOMITELJSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Slijedom hijerarhije pravnih propisa, Ustav Republike Hrvatske²⁶ postavlja temelje zakonodavne regulacije udomiteljstva u Republici Hrvatskoj, kroz kategoriju socijalnih prava. U odnosu na udomiteljstvo, temelj ustavnopravne regulacije proizlazi iz odredbe prema kojoj država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i onima o kojima se roditelji ne

²² Ana Radina, 'Pravna zaštita obiteljskog života u kontekstu udomiteljstva' (2024) 61(4) Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 524. Vidi i: Päivi Hirvelä, Satu Heikkilä, *Right to Respect for Private and Family Life, Home and Correspondence: A Practical Guide to the Article 8 Case-Law of the European Court of Human Rights* (Intersentia 2022) 191.

²³ Radina (n 22), 501, 524.

²⁴ Smjernice za alternativnu skrb o djeci, Rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih naroda, A/RES/64/142, 24. veljače 2010. (izvorno: Guidelines for the Alternative Care of Children, United Nations General Assembly Resolution, A/RES/64/142, 24 February 2010). Dostupno: United Nations Digital Library <<https://digitallibrary.un.org/record/673583?v=pdf>> pristupljeno 12. ožujka 2025.

²⁵ Točke 188.–122. Smjernica za alternativnu skrb o djeci.

²⁶ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014) (HR).

brinu.²⁷ Na taj se način ogleda socijalni karakter države koja je (u svojstvu supsidijarnog roditelja) dužna pružiti skrb o djetetu koje ostane bez roditelja ili kada roditelji svojom nebrigom zanemaruju djetetova prava i interese.²⁸ Osim toga, država se obvezuje pružiti zaštitu djeci kao ranjivoj društvenoj skupini, uzimajući u obzir da je i roditeljima u određenim slučajevima potrebna pomoć u skrbi za djecu.²⁹ U kontekstu udomiteljstva, upravo su udomitelji tzv. supsidijarni roditelji koji pružaju privremenu obiteljsku skrb za dijete koje je zbog različitih okolnosti izdvojeno iz primarne obitelji.

Na zakonskoj razini udomiteljstvo je u Republici Hrvatskoj regulirano Zakonom o udomiteljstvu.³⁰ Zakon o udomiteljstvu uređuje udomiteljstvo kao oblik pružanja socijalne usluge smještaja, uvjete i način obavljanja udomiteljstva, vrste udomiteljstva, postupak donošenja odluke o obavljanju udomiteljstva, prava i obveze korisnika udomiteljstva, udomitelja, nadležnih područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad te prava drugih osoba koje sudjeluju u potpori udomiteljstvu.³¹ Pri tome, udomiteljstvo se definira kao oblik pružanja socijalne usluge smještaja djetetu (ili odrasloj osobi) koju pruža udomitelj sa svojom obitelji ili udomitelj koji živi sam, dok se kao svrha udomiteljstva navodi osiguranje skrbi i potpore korisniku u poticajnom i pozitivnom obiteljskom okruženju u skladu s njegovim individualnim planom promjene.³²

Važan pravni izvor regulacije udomiteljstva jest i Zakon o socijalnoj skrbi³³ kojim se uređuje djelatnost socijalne skrbi i njezino obavljanje. Ovim propisom udomiteljstvo se izriječno određuje kao socijalna usluga,³⁴ a koja se definira kao aktivnost usmjerena na prepoznavanje, sprječavanje i rješavanje problema i teškoća s kojima se suočavaju pojedinci i obitelji sa svrhom poboljšanja kvalitete njihova života u zajednici.³⁵ U kontekstu udomiteljstva, Zakon o socijalnoj skrbi djeluje dvosmjerno budući da se primjenjuje i na postupanje prije smještaja djeteta u udomiteljstvo – izdvajanje djeteta iz primarne obitelji te u odnosu na pravni položaj udomitelja kao suradnika sustava socijalne skrbi. Tako se djetetu i primarnoj obitelji, kao korisnicima sustava socijalne skrbi³⁶ jamči pravo sudjelovanja u svim postupcima u kojima se odlučuje o njihovim pravima i obvezama (što bi se odnosilo i na pravo roditelja da daju pristanak na smještaj djeteta u udomiteljsku obitelj te da dijete ostvari svoja procesna prava, prije svega pravo na izražavanje

27 Članak 64. st. 5. Ustava Republike Hrvatske; Branko Smerdel, *Ustavno uređenje europske Hrvatske* (II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine 2020) 373, 374.; Branko Smerdel, Smiljko Sokol, *Ustavno pravo* (Narodne novine 2009) 153., 154.

28 Dubravka Hrabar, 'Uvod u obiteljsko pravo' u: Dubravka Hrabar (ur.), *Obiteljsko pravo* (Narodne novine 2021) 20, 21; Dubravka Hrabar, *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi* (Narodne novine 2019) 8, 9.

29 Mira Alinčić, Dubravka Hrabar, Dijana Jakovac-Lozić, Aleksandra Korać Graovac, *Obiteljsko pravo* (III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine 2007) 10.

30 Zakon o udomiteljstvu (Narodne novine, broj 115/2018, 18/2022) (HR).

31 Članak 1. st. 1. Zakona o udomiteljstvu.

O vrstama udomiteljstva, uvjetima za njegovo obavljanje te postupku donošenja rješenja o dozvoli za obavljanje udomiteljstva vidi više: Ivica Župan, 'Udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj: Vrste, uvjeti i postupak za stjecanje statusa udomitelja' u Godišnjak 29 – Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse (Organizator d.o.o. 2022) 509.–517.

32 Članak 2. i čl. 9. t. 1. Zakona o udomiteljstvu.

O definiciji i svrsi udomiteljstva vidi više: Horvat (n 4), 16., 17.

33 Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, broj 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023, 156/2023) (HR).

34 Članak 236. Zakona o socijalnoj skrbi.

35 Članak 70. Zakona o socijalnoj skrbi; Socijalne usluge <<https://socskrb.hr/djelatnosti/socijalne-usluge/>> pristupljeno 12. ožujka 2025.

36 Članak 18. st. 1. t. 2. i 6. Zakona o socijalnoj skrbi.

mišljenja).³⁷ Zakon o socijalnoj skrbi važan je u odnosu na udomitelje koje određuje kao pružatelje socijalne skrbi,³⁸ regulirajući pri tome i njihova prava (više o tome u poglavlju 3.).

U odnosu na udomiteljstvo posredno se primjenjuje i Obiteljski zakon³⁹ ponajprije u kontekstu prava djece, ostvarivanja osobnih odnosa djeteta i roditelja te zastupanja djeteta,⁴⁰ budući da primarni roditelji i dalje ostvaruju roditeljsku skrb nad djetetom.

Određujući skrb za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi kao dio ustavnog poretka, razvidno je kako Republika Hrvatska osim kroz Zakon o udomiteljstvu kao *lex generalis*, ovo pitanje uređuje i drugim propisima uvažavajući kompleksnost udomiteljskog odnosa. U konačnici, prihvaćene obveze iz analiziranih međunarodnih dokumenata obvezuju i na njihovu implementaciju u nacionalno zakonodavstvo.

3. PRAVA I ULOGA UDOMITELJA – ODMOR OD UDOMITELJSKE SKRBI

Kako je već istaknuto, temeljni je zadatak ovoga rada istražiti položaj udomitelja, odnosno njihovo pravo na odmor od udomiteljske skrbi. Zbog složenosti obavljanja udomiteljske skrbi te brojnih izazova s kojima se susreću, sve snažnije se zagovara uvođenje odmora od udomiteljske skrbi kao socijalne usluge, a samim time i njezina pravna regulacija. Generalno, prema izvješćima pravobraniteljice za djecu od 2021. do 2024. godine, udomitelji se u Republici Hrvatskoj suočavaju s nedovoljnom podrškom, nedostatkom edukacija (koje su nužne uzmu li se u obzir okolnosti na temelju kojih su djeca smještena u udomiteljsku obitelj), kao i nedostatkom supervizije.⁴¹ Uz navedeno, nema dvojbe da se i nemogućnost odmora od udomiteljske skrbi može istaknuti kao jedan od problema s kojima se suočavaju udomitelji.

Uvođenje socijalne usluge odmora od udomiteljske skrbi važno je, među ostalim, zbog činjenice da djeca u sustav alternativne skrbi dolaze zbog različitih okolnosti, kao što su zlostavljanje ili zanemarivanje u primarnoj obitelji, što rezultira negativnim posljedicama na njihov razvoj,⁴² a nerijetko predstavlja i izazove za udomitelje u vezi sa skrbi za udomljenu djecu. Dodatni izazov i stres predstavlja skrb o djeci s teškoćama u razvoju u udomiteljstvu s obzirom na potrebe udomitelja za kompleksnijim pristupom u skrbi za dijete, poput potrebnih dodatnih znanja udomitelja, čestog osjećaja nekompetentnosti, intenzivnije suradnje s institucijama ili

37 Članak 10. Zakona o socijalnoj skrbi.

38 Članak 17. st. 2. i čl. 162. t. 5. Zakona o socijalnoj skrbi.

39 Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023) (HR).

40 Vidi više: čl. 84.–101. Obiteljskog zakona.

41 Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2024. (Pravobranitelj za djecu 2025) 36.; Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2023. (Pravobranitelj za djecu 2024) 33.; Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2022. (Pravobranitelj za djecu 2023) 32.; Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2021. (Pravobranitelj za djecu 2022) 32. Dostupno: Izvješća o radu pravobranitelja za djecu <<https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>> pristupljeno 13. ožujka 2025.

42 Branka Sladović Franz, 'Djeca u alternativnoj skrbi' u: Dubravka Hrabar (ur.), *Prava djece – multidisciplinarni pristup* (drugo neizmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu 2021) 232., 233.

pružanje njege za dijete i njegove specifične potrebe.⁴³ Ističe se i kako izazovi povezani s udomiteljstvom kod udomitelja rezultiraju stresom koji se odražava na njihovo mentalno zdravlje i opću dobrobit, zbog čega im je potreban oblik socijalne podrške.⁴⁴ Drugim riječima, problemi uzrokovani stresom znače i lošiju kvalitetu udomiteljske skrbi za djecu, pri čemu upravo odmor od udomiteljske skrbi može predstavljati oblik podrške kojom se mogu prevenirati potencijalno negativne posljedice u odnosu na skrb o djeci.

Iz aspekta socijalnog rada, uvođenje usluge odmora od udomiteljske skrbi važno je i zbog koncepta normalizacije. Normalizacija u socijalnom radu polazi od toga da se u određenim životnim situacijama (kao što je npr. invaliditet, kako navodi Ramon), omogući život u uobičajenom ritmu, sa što manje ograničenja, a što posljedično znači i prilagodbu određenih usluga.⁴⁵ Odmor od skrbi može se definirati kao usluga kojom se omogućuje stanka od skrbi za djecu, osobe s invaliditetom unutar obitelji ili za članove obitelji kojima je potrebna zdravstvena njege, a namijenjen je roditeljima i obitelji kojima ovakva skrb predstavlja fizički i emocionalni napor.⁴⁶ Ovaj pristup primjenjiv je i u odnosu na udomitelje čije djelovanje, kako navodi Horvat, počiva na osobnom pristupu svakom djetetu i obitelji te stvaranju vlastite dnevne rutine.⁴⁷ Udomitelji kao suradnici sustava socijalne skrbi, odnosno tzv. supsidijarni roditelji, uz skrb o djeci, moraju imati mogućnost organizacije vlastitog svakodnevnog života i rutina, pri čemu je naglasak na postizanju normalizacije djetetova života po dolasku u novo obiteljsko okruženje. Uvažavajući prava udomitelja i djece, koncept normalizacije života udomiteljske obitelji važan je za razumijevanje pristupa i kreiranja usluga kada se govori o udomiteljskoj skrbi.

Zakon o udomiteljstvu ističe sljedeća prava udomitelja u Hrvatskoj: pravo na dignitet i privatnost, pravo na sigurnost članova vlastite obitelji, pravo na potporu, pravo na osposobljavanje,⁴⁸ pravo sudjelovanja u izradi individualnog plana promjene, biti upoznat sa svim informacijama o korisniku.⁴⁹ Dakako, udomitelji ostvaruju i pravo na naknadu za obavljanje udomiteljstva⁵⁰ (izuzimajući srodničke udomitelja koji ostvaruju samo pravo na opskrbninu).⁵¹ Dodatno, sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, udomitelji ostvaruju pravo na psihosocijalnu podršku, kao i pravo na

43 Maja Laklija, Natalija Vukelić, Marina Milić Babić, 'Specijalizirano udomiteljstvo djece s teškoćama u razvoju – iskustva udomitelja' (2012) 48(2) Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja 109.–123., 112.

44 Anita Barišić, 'Mentalno zdravlje udomiteljica za djecu' (2024) 1(2) Dijete i obitelj u suvremenom društvu 68., 69.

45 Shulamit Ramon, 'The value and knowledge bases of the normalization approach: implications for social work' (1989) 32(1) International Social Work 11.

46 Kathleen Joyce, Mark Singer, Richard Isralowitz, 'Impact of respite care on parents' perceptions of quality of life' (1983) 21(4) Mental Retardation 153–156.

47 Gordana Horvat, 'The importance of formal and informal support networks for foster parents in establishing the normalisation of children's life: the case of Croatia' (2023) 62(4) Socialno delo 262.

48 O pravu udomitelja na osposobljavanje vidi više: Ivica Župan, 'Osposobljavanje i dodatno usavršavanje udomitelja u Republici Hrvatskoj' u *Godišnjak 26 – Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse* (Organizator d.o.o. 2019) 571.–579.

49 Članak 49. Zakona o udomiteljstvu.

50 Članak 28.–33. Zakona o udomiteljstvu. O ovome vidi više: Ivica Župan, 'Financiranje udomiteljstva u Republici Hrvatskoj: Opskrbina za potrebe korisnika i naknade za rad udomitelja' u: *Godišnjak 31 – Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse* (Organizator d.o.o. 2024) 619.–626.

51 Članak 13. st. 4. Zakona o udomiteljstvu.

Premda je ovaj rad usredotočen na udomitelje koji obavljaju standardno udomiteljstvo, važno je istaknuti i kako udomitelji koji udomiteljstvo obavljaju kao zanimanje, uz naknadu, sukladno čl. 12. st. 4. Zakona o udomiteljstvu ostvaruju i prava iz mirovinskog i obveznog zdravstvenog osiguranja te prava za vrijeme nezaposlenosti.

ranu razvojnu podršku.⁵² Govoreći o obvezama udomitelja za djecu, njihova je dužnost brinuti se za dijete kad je riječ o osiguranju primjerenog smještaja, odjeće i obuču, osiguranju školskih i osobnih potrepština djeteta, brinuti se o izvršavanju djetetovih školskih obveza, uključiti dijete u život lokalne zajednice, pomoći djetetu u oblikovanju identiteta, omogućiti i poticati kontakt s roditeljima te voditi dnevnik važnijih događaja u djetetovu životu.⁵³ Analizirajući prava i obveze udomitelja, nijednim propisom nije uređeno pravo udomitelja na odmor od udomiteljske skrbi iz čega proizlazi zanemarivanje kompleksnosti udomiteljske skrbi i važnosti odmora.

Odmor od udomiteljske skrbi potrebno je razlikovati od godišnjeg odmora, a koji se tek kolokvijalno može smatrati oblikom „godišnjeg odmora“. Naime, prema Zakonu o socijalnoj skrbi, kako je već navedeno, udomitelji obavljaju djelatnost socijalne skrbi. Ono se temelji na javnom interesu s ciljem pružanja pomoći socijalno ugroženim osobama ili pak osobama u nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima kroz prevenciju, pomoć i podršku.⁵⁴ U ovom slučaju, javni interes temelji se na zaštiti prava i interesa djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi i pružanju obiteljskog okruženja. Budući da udomitelji obavljaju uslugu socijalne skrbi, njihov status ne potpada pod radno zakonodavstvo zbog čega ne ostvaruju pravo na godišnji odmor kako je regulirano Zakonom o radu.⁵⁵ Zakon o radu definira radnika kao fizičku osobu koja obavlja određene poslove za poslodavca u radnom odnosu, dok je poslodavac definiran kao fizička ili pravna osoba koja zapošljava radnika i za koju radnik obavlja određene poslove.⁵⁶ Iako hrvatsko radno zakonodavstvo ne sadrži definiciju radnog odnosa, postoje elementi koji ga određuju. U tom smislu, radni odnos zasniva se ugovorom o radu, odnosom subordinacije poslodavac je obavezan radniku dati posao te mu za to isplatiti plaću, dok je radnik obavezan obaviti preuzeti posao prema uputama poslodavca.⁵⁷

Referirajući se na činjenicu da udomitelji obavljaju djelatnost socijalne skrbi, u javnom interesu, njihov položaj drugačiji je u odnosu na položaj radnika. Naime, radi pružanja adekvatne skrbi za djecu, Zakonom o udomiteljstvu izriječno su određeni opći i posebni uvjeti pod kojima određena osoba može pružati udomiteljsku skrb, a k tome, status udomitelja stječe se odlukom nadležnog upravnog tijela.⁵⁸ U odnosu na financijski aspekt udomiteljstva, naknada za rad udomitelja ne predstavlja plaću ili drugi prihod koji podliježe oporezivanju, odnosno plaćanju poreza. Pri tome se naknada za rad priznaje rješenjem o smještaju korisnika, ovisno o broju i vrsti korisnika,⁵⁹ a njezina osnovica određuje se odlukom Vlade Republike Hrvatske za svaku godinu.⁶⁰

52 Članak 91.–98. Zakona o socijalnoj skrbi.

53 Članak 51. st. 1. Zakona o udomiteljstvu. Vidi i: Sladović Franz (n 42), 231., 232.; Hrabar (n 28), 218., 219.

54 Članak 3. Zakona o socijalnoj skrbi.

55 Zakon o radu (Narodne novine, broj 93/2014, 127/2017, 98/2019, 151/2022, 46/2023, 64/2023) (HR).

56 Članak 4. st. 1. i 2. Zakona o radu.

O definiciji radnika i poslodavca vidi više: Tamara Crnkić, 'Opće odredbe: Čl. 1. – 9.' u: Predrag Bejaković, Tamara Crnkić, Irena Cvitanović, Viktor Gotovac, Lidija Horvatić, Marina Kasunić Peris, Darko Milković, Ilija Tadić, Mario Vinković i Inga Žic, *Zakon o radu s komentarima i tumačenjima* (Tim Press 2014) 112.–113.; Ivana Grgurev, 'Ugovor o radu' u: Željko Potočnjak (ur.), *Radni odnosi u Republici Hrvatskoj* (Pravni fakultet u Zagrebu i Organizator 2007) 6., 7.

57 Darja Senčur Peček, Sandra Laleta, 'Ugovor o radu i ugovor o djelu: područje primjene radnog zakonodavstva' (2018) 39(1) *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 416., 417. O bitnim elementima radnog odnosa vidi više: Grgurev (n 56) 12.–19.

58 Članak 14.–18. i čl. 34.–42. Zakona o udomiteljstvu.

59 Župan (n 50), 622., 623.

60 Vidi odluku za 2025. godinu: Odluka o osnovici za izračun iznosa naknade za rad udomitelja i iznosa opskrbnine za 2025. godinu (Narodne novine, broj 151/2024) (HR).

Drugim riječima, iako se u određenom razdoblju udomitelj ne skrbi za dijete, ne ostvaruje ni pravo na naknadu. Osim toga, važno je istaknuti i kako opskrbnina također ne predstavlja plaću ili drugi prihod podložan oporezivanju, već naknadu radi podmirenja životnih potreba korisnika, a taj iznos ovisi o potrebama i karakteristikama korisnika.⁶¹ Prema tome, opskrbnina nije namijenjena udomitelju, već njome udomitelj osigurava životne potrebe djeteta.

Pravni položaj radnika i udomitelja različiti su i zbog toga udomitelji ne ostvaruju pravo na godišnji odmor sukladno radnom zakonodavstvu, a jednako tako ne ostvaruju ni pravo na odmor od udomiteljske skrbi budući da ta mogućnost nije regulirana Zakonom o udomiteljstvu. Međutim, valja istaknuti odredbu Zakona o udomiteljstvu prema kojoj sva važnija pitanja oko brige i odgoja djeteta udomitelj mora sporazumno urediti s obitelji ili skrbnikom djeteta, područnim uredom Hrvatskog zavoda za socijalni rad korisnika, udomitelja te pružatelja drugih usluga.⁶² U tom smislu, ova odredba potencijalno bi bila primjenjiva i za slučaj odmora od udomiteljske skrbi kroz, npr. privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, odnosno drugom udomitelju za vrijeme odmora primarnog udomitelja. Problem ove odredbe jest njezina neodređenost i diskrecija u tumačenju što je suprotno pravnoj sigurnosti, a što bi u praksi rezultiralo nejednakim postupanjem prema udomiteljima. Ipak, i ova odredba potencijalno alarmira na daljnji problem budući da u Hrvatskoj nedostaje udomitelja za djecu,⁶³ pa se postavlja daljnje pitanje bi li ovakav model odmora od udomiteljske skrbi – povjeravanjem djeteta drugoj udomiteljskoj obitelji – bio izvediv. Nedvojbeno, odmor od udomiteljske skrbi nužna je socijalna usluga za udomitelje, no problemi u sustavu, kao što je nedostatak udomitelja, ukazuju na potrebu sveobuhvatnijeg pristupa ovoj problematici.

Sukladno (ne)pостоjećoj pravnoj regulaciji, odmor od udomiteljske skrbi u Hrvatskoj trenutačno je moguć samo kroz projektne aktivnosti udruga civilnog društva. Stoga Horvat ispravno navodi da su formalni oblici podrške u Hrvatskoj nedostadni pri čemu se ukazuje i na manju razvijenost civilnog sektora za podršku udomiteljstvu koju je potrebno poduprijeti i jačati.⁶⁴ No, i to ukazuje na nejednako postupanje prema svim udomiteljima, a s obzirom na ograničeno financiranje, ono može biti tek privremene naravi. Radi zagovaranja uvođenja odmora od socijalne skrbi kao inovativne socijalne usluge, u nastavku se prikazuju i analiziraju rezultati istraživanja koji potvrđuju interes i potrebu udomitelja za ovom socijalnom uslugom.

4. METODOLOGIJA

4.1. ISTRAŽIVAČKI PRISTUP, CILJEVI I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

U radu je primijenjen kvalitativni istraživački pristup kako bi se istraživana tema mogla promatrati u prirodnom okruženju sudionika te bolje razumijela interpretacija sudionika o

⁶¹ Župan (n 50), 620.

⁶² Članak 51. st. 2. Zakona o udomiteljstvu.

⁶³ Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2023. (n 41), 33.; Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2022. (n 41), 32.; Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2021. (n 41), 32.

⁶⁴ Horvat (n 47), 259.–274.

istraživanju temi.⁶⁵ Kvalitativna istraživačka metoda polustrukturiranog intervjua, provedenog sa sudionicima udomiteljima, omogućila je prikupljanje spoznaja o osobnim iskustvima sudionika,⁶⁶ pri čemu su jednako važni osjećaji i misli sudionika te njihov doživljaj određene situacije.⁶⁷ Razumijevanje stvarnosti druge osobe na temelju provedenih polustrukturiranih intervjua prikazano je deskriptivno, a nakon analize podataka i uočavanja pojmova koji su se grupirali u zajedničke kodove. U kvalitativnoj analizi odgovora ispitanika na otvorena pitanja pojavilo se nekoliko važnih koncepata ili kodova koji su korišteni za kategorizaciju rezultata na temelju zajedničkih koncepata definiranih u odgovorima korisnika.

Cilj je istraživanja produbiti razumijevanje kako odmor od udomiteljske skrbi utječe na dnevnu rutinu i zadovoljavanje potreba udomitelja. Nadalje, cilj istraživanja je spoznati perspektivu i iskustvo udomitelja u njihovoj dosadašnjoj suradnji s mrežom podrške za udomitelje u zajednici, koliko je dostupna udomiteljima i kako udomitelji percipiraju prednosti i nedostatke programa odmora od roditeljske skrbi. U skladu s ciljevima definirana su tri istraživačka pitanja:

- Istraživačko pitanje 1: Kako odmor od udomiteljske skrbi utječe na dnevnu rutinu udomiteljske obitelji?
- Istraživačko pitanje 2: Koje su prednosti i nedostaci usluge odmora od udomiteljske skrbi?
- Istraživačko pitanje 3: Koja mreža podrške je dostupna udomiteljima te kakvo je iskustvo udomitelja u suradnji s njom?

4.2. MJERNI INSTRUMENTI

U istraživanju je korištena metoda polustrukturiranog intervjua, dok su pitanja za intervju pripremljena u skladu s istraživačkim pitanjima sa svrhom dubljeg istraživanja teme. Definirano je sedam pitanja otvorenog tipa, dok se u pojedinim intervjuima služilo potpitanjima ako je bilo potrebno dobiti više informacija ili detaljnije pojašnjenje od strane sudionika. Pitanja otvorenog tipa omogućila su sudionicima da iznesu svoje iskustvo, misli i osjećaje te detaljnije opišu stvarnost kako su je doživjeli.

4.3. POPULACIJA I UZORAK

Udruga Breza, kao nositelj projekta, bila je zadužena za pružanje usluge smještaja djece tijekom boravka izvan udomiteljske obitelji, dok je uloga Županijskog tima bila direktan kontakt s udomiteljima i pozivanje na uključivanje u projekt. Od strane Županijskog tima pozvani su svi udomitelji za djecu na razini Županije da se uključe u projekt PUT – Podrška udomiteljskom trajanju Udruge Breza – u 2024. godini, a interes za sudjelovanjem iskazalo je oko 50

65 Goran Milas, *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima* (Naklada Slap 2009) 585.

66 Norma K. Denzin, Yvonna S. Lincoln (ur.), *Handbook of qualitative research* (Sage Publications, Inc. 1994).

67 Milas (n 65).

udomiteljskih obitelji s više od 100 djece. Županijski tim kontaktirao je s udomiteljima koji su iskazali interes da se uključe u projektne aktivnosti te je odabir udomitelja i djece koja će sudjelovati u vikend-boravcima, terminski plan vikend-boravaka i formiranje grupe djece za vikend-boravke bilo u nadležnosti Županijskog tima. Županijski tim pribavio je sve potrebne suglasnosti za boravak djece u Udruzi Breza od strane primarnih obitelji, suglasnosti da se osobni i kontaktni podaci o udomiteljima i djeci proslijede Udruzi Breza kako bi se dogovorio vikend-boravak te suglasnosti udomitelja koji žele sudjelovati u istraživanju da se njihovi osobni i kontakt podaci proslijede istraživačima. Od strane istraživača kontaktirano je sa svim udomiteljima koji su iskazali interes za sudjelovanjem (35 udomitelja), od čega je dvadeset udomitelja pristalo sudjelovati u intervjuiranju te s kojima je proveden intervju nakon boravka djece na vikend-boravku u Udruzi Breza. Sa svim udomiteljima bilo je kontaktirano telefonski kako bi se definiralo vrijeme i mjesto koje im odgovara za provedbu intervjua, nakon čega su se intervjui obavljali osobno, u domu udomitelja ili telefonskim putem. Struktura obitelji, s kojima su provedeni intervjui, ukazuje na većinu potpunih obitelji u kojima su prisutna oba roditelja udomitelja s biološkom djecom. Manji dio obitelji čine jednoroditeljske obitelji i potpune obitelji bez biološke djece. Većina udomiteljskih obitelji imaju dvoje ili troje biološke djece, dok se broj udomljene djece kreće od jednog djeteta do čak petero djece po udomiteljskoj obitelji. Dob udomitelja kreće se u rasponu od 40 do 60 godina ($M = 49,88$; $SD = 10,09$), dok je raspon vremena bavljenja udomiteljstvom od jedne do čak 31 godine ($M = 13,5$; $SD = 16,11$). S obzirom na duljinu bavljenja udomiteljstvom, prosječno trajanje je iznad deset godina, što ukazuje na visokomotivirane i iskusne udomitelje. Većina udomiteljskih obitelji su obitelji s jednim zaposlenim supružnikom u obitelji, dok je drugi član nezaposlen ili su oba supružnika u mirovini. Podjednako su zastupljeni udomitelji koji žive u gradskoj i ruralnoj sredini, a svi udomitelji posjeduju kuću kao prostor za stanovanje.

4.4. PRIKUPLJANJE PODATAKA, TIJEK ISTRAŽIVANJA I ANALIZA PRIKUPLJENIH PODATAKA

Prije početka istraživanja pribavljeno je pozitivno mišljenje Stručne skupine za provjeru etičke prihvatljivosti istraživanja Pravnog fakulteta Osijek. Istraživanje se provodilo od srpnja do prosinca 2024. godine. S udomiteljima koji su se uključili u projekt, čija djeca su boravila u Udruzi Breza i koji su iskazali interes za sudjelovanje u istraživanju, kontaktirano je s odmakom, nakon što su imali priliku doživjeti iskustvo jednog vikend odmora od udomiteljske skrbi. Nakon kontaktiranja s prijavljenim udomiteljima koji žele sudjelovati u istraživanju od strane istraživača, provedeni su intervjui s dvadeset udomitelja na području Osijeka, Đakova, Belog Manastira i Našica i to osobno u domu udomitelja (17 intervjua) ili telefonom (tri intervjua). Nakon definiranja vremena koje odgovara udomiteljima, a s obzirom na njihove dnevne obveze oko djece, odlaskom u domove sudionika ili telefonom provedeni su intervjui prije kojih su sudionicima ponovno objašnjeni cilj i svrha istraživanja. Sudionici su, prije intervjuiranja, upoznati sa svim etičkim načelima istraživanja, poput mogućnosti odustajanja u bilo kojem trenutku, dobrovoljnosti sudjelovanja, privoli za snimanje intervjua i zaštiti osobnih podataka. Nadalje, sudionici su potpisali suglasnost za sudjelovanje u istraživanju gdje su im pojašnjeni svrha i ciljevi istraživanja s posebnim naglaskom na privolu za audiosnimanje in-

tervija, a dodatno se usmeno provjerilo razumiju li sudionici pročitano. Intervjui su zvučno snimani, nakon čega su transkribirani i sažeti za analizu. Prosječno trajanje intervjuja bilo je 30 minuta za intervjuje provedene u domovima sudionika (uživo), dok je prosječno trajanje intervjuja obavljenih telefonom bilo 20 minuta. Svi sudionici, prije provedbe intervjuja, još jedanput upoznati su s povjerljivošću, zaštitom identiteta sudionika, mogućnošću odustanka od sudjelovanja u istraživanju te mogućnošću zatražiti pomoć, osjete li nelagodu pri intervjuu. Intervjui su provedeni u prostorima doma udomitelja gdje je bilo osigurano mirno mjesto za povjerljiv razgovor, dok se kod intervjuja provedenih telefonski s udomiteljima dogovorilo vrijeme kada mogu sudionici neometano i sigurno razgovarati. Prikupljeni istraživački podaci iz intervjuja provedenih s udomiteljima, nakon transkribiranja, saželi su se i tablično prikazali te je provedena tematska kvalitativna analiza rezultata na način da su se iz podataka generirali pojmovi nakon čega su isti grupirani u zajedničke kodove povezane s fenomenom istraživanja i istraživačkim pitanjima. Iščitavanjem odgovora ispitanika više puta, dobiveni kodovi grupirali su se u zajedničke teme za svako istraživačko pitanje. Rezultati su prikazani opisno u dijelu rezultata i rasprave uz korištenje primjera izjava sudionika, a povezali su se s dostupnom znanstvenom građom o temi istraživanja.

4.5. METODOLOŠKA OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA

Ograničenje u istraživanju najviše se očituje u definiranju uzorka sudionika s obzirom na to da su sudionici pozvani od strane Županijskog tima, a ne izravnim kontaktom istraživača. Ovakva situacija rizik je za odabir sudionika iz dva razloga: 1) da sudionici nisu razumjeli potrebu uključivanja u istraživanje i 2) da su se prijavili samo visokomotivirani sudionici koji inače sudjeluju u aktivnostima Županijskog tima te imaju dobro iskustvo u suradnji, dok je važno uključiti i sudionike koji su manje aktivni. Nadalje, moguće je da su se sudionici prijavili za sudjelovanje u istraživanju i iz osjećaja obveze prema Županijskom timu koji je nadležan za njih. Istraživanje se provodilo na području Osječko-baranjske županije, no bilo bi, za buduća istraživanja, važno uključiti i druge regije s obzirom na specifičnosti u regionalnim razlikama, bude li mogućnosti u pružanju usluge na drugim područjima. Nadalje, u istraživanje su uključeni samo udomitelji, dok je iskustvo djece promatrano kroz interpretaciju dječjih doživljaja od strane udomitelja. U daljnjim istraživanjima preporuka bi bila uključiti i perspektivu djece, kao važnih sudionika u provedbi usluge. Na području Hrvatske nema dostupnih istraživanja o pruženoj usluzi odmora od udomiteljske skrbi i iskustvima korisnika, dok strana literatura prikazuje iskustva u drugačijem zakonodavnom okviru što otežava povezivanje rezultata s teorijskim okvirom i dosadašnjim rezultatima istraživanja. Nadalje, istraživanje je provedeno s jednim pružateljem usluge odmora od udomiteljske skrbi te je preporuka nastaviti istraživati iskustva sudionika i kod drugih pružatelja usluga ako razviju uslugu odmora od udomiteljske skrbi. Unatoč metodološkim ograničenjima, prikupljeni podaci pokazali su relevantne rezultate koji su u skladu s pregledom literature, dostupnim istraživanjima i teorijskim okvirom.

5. REZULTATI I RASPRAVA

5.1. DNEVNA RUTINA OBITELJI, ODMOR OD UDOMITELJSKE SKRBI I ISKUSTVA DJECE IZ PERSPEKTIVE UDOMITELJA

Rezultati i odgovori na prvo istraživačko pitanje Kako odmor od udomiteljske skrbi utječe na dnevnu rutinu udomiteljske obitelji? pokazalo je nekoliko tematskih cjelina ili područja. Prema rezultatima istraživanja većina udomitelja navodi da im je vrijeme, dok su djeca bila na vikend-boravku, bilo važno u nekoliko područja: a) obnavljanje odnosa sa širom obitelji, unutar obitelji ili partnerskih odnosa, b) ostvarili su vrijeme koje je potrebno udomiteljima za sebe i c) obavljanje aktivnosti ili poslova koje dotad nisu mogli napraviti. Primjerice, jedan ispitanik navodi: „(...) to mi je falilo i ja sam zadovoljila tu svoju potrebu da se vidim sa majkom, sa bratom, inače mimo toga predaha rijetko...“ (10_18.07.). Dio udomitelja navodi prednosti, poput dodatnog vremena za fokus na biološku djecu, mira i tišine u kući, odmora od kućanskih obaveza ili osjećaja rasterećenja. Ovi odgovori naglašavaju kako je vrijeme bez izravne brige za djecu omogućilo emocionalni predah i jačanje veza unutar ostatka obitelji. Slične rezultate pokazuje i istraživanje koje ukazuje da je kratki odmor od skrbi omogućio udomiteljima provođenje vremena s ostalim članovima obitelji te da se bave aktivnostima kojima se dotad nisu imali prilike baviti.⁶⁸ Forde i sur. u svom istraživanju došli su do zaključka kako kratki odmor od skrbi dovodi do bolje kvalitete života obitelji u cijelosti. Svoje zaključke temelje na istraživanju provedenom u Irskoj na 16 obitelji koje su sudjelovale u odmoru od skrbi i koristile uslugu u kući, umjesto odlaska djeteta izvan doma. Rezultati ukazuju da roditelji poboljšanje kvalitete života vide kroz ostvarivanje slobodnog vremena za sebe, konzumiranje sadržaja koje dotad nisu mogli, rekreaciju i smanjenje percipiranog stresa.⁶⁹

Iako sudionici ne navode stres kao pojavu s kojom se suočavaju, jasno je da dugotrajna iscrpljenost i kontinuirana skrb o djeci bez mogućnosti odmora rezultira dodatnim opterećenjem za udomitelje. Nadalje, ovakvo stanje može voditi prema gubitku motivacije i povećanom stresu u slučaju neostvarenja očekivanih ishoda.⁷⁰ Istraživanje koje su proveli Geiger i sur. potvrdilo je kako udomiteljske obitelji s višom razinom napetosti imaju veći rizik za odustajanje od pružanja udomiteljske skrbi,⁷¹ no osim toga istraživanje provedeno na području Osječko-baranjske županije s udomiteljskim obiteljima pokazalo je kako izvor stresa udomiteljima predstavlja osjećaj krivnje prema vlastitoj djeci kojoj, zbog prirode obavljanja usluge, nemaju mogućnost posvetiti jednaku količinu vremena kao što su mogli prije nego što su udomljena djeca bila u obitelji.⁷²

68 Joyce, Singer i Isralowitz (n 46) 153–156.

69 Haydn Forde, Hilary Lane, David McCloskey, Vicky McManus, Edel Tierney, 'Link Family Support – an evaluation of an inhome support service' (2004) 11(6), *Journal of Psychiatric & Mental Health Nursing* 698–704.

70 Damir Ljubotina, Olja Družić, 'Sindrom izgaranja na poslu kod pomagača i čimbenici koji utječu na stupanj izgaranja' (1996) 3(1) *Ljetopis socijalnog rada* 51.–64.

71 Jennifer M. Geiger, Megan Hayes Piel, Cynthia A. Lietz, 'Should I stay or should I go? A mixed methods study examining the factors influencing foster parents' decisions to continue or discontinue providing foster care' (2013) 35(9) *Children and Youth Services Review* 1356–1365.

72 Anita Barišić, 'Stresori i teškoće u radu udomiteljica za djecu – pogled iz udomiteljske perspektive' (2024) 32(1) *Kriminologija i socijalna integracija* 65.–87.

Nadalje, većina sudionika navodi da je slobodno vrijeme iskoristilo kao vrijeme za osobni odmor i regeneraciju. Nekoliko sudionika navodi kako su se prvi put, nakon dugo vremena, mogli odmoriti fizički i psihički. Dobiveni rezultati slažu se s pregledom dostupnih istraživanja, većinom u Velikoj Britaniji, Kanadi, Australiji i Americi, o kratkom odmoru za skrbnike koje su proveli Robertson i sur., a koji su utvrdili da rezultati više od 60 istraživanja pokazuju slične pozitivne aspekte odmora poput opuštanja, olakšanja, rada na sebi za vrijeme odmora ili slobode za ostvarivanje zanemarenih socijalnih kontakata.⁷³ Sudionici opisuju da su se mogli opustiti, otići nekamo a da se ne brinu što je s djecom, posvetiti vrijeme sebi, navodeći osjećaj slobode da rade što žele. Jedna sudionica navodi: „Tako da ono, ali šta ja znam, možda malo više smo sebi slobode dali. Izašli smo na večeru ja i suprug i tako, ono“ (16_16.12.). Istraživanje provedeno u Kanadi, tijekom kojeg su 62 sudionika ispitana o učincima odmora od skrbi u vezi s roditeljskim stresom, pokazalo je da odmor od skrbi predstavlja pozitivan kratki predah i osjećaj slobode i olakšanja, ali nema dugoročni učinak na osjećaj kroničnog stresa.⁷⁴

Rezultati ukazuju na potrebu osobnog prostora udomitelja i vremena koje bi posvetili sebi. Dio udomitelja iskoristio je vrijeme za obavljanje odgođenih obveza i aktivnosti, poput veće nabave za kućanstvo, pospremanja, građevinskih zahvata ili uređenja životnog prostora. Primjerice, jedna sudionica navodi: „Mogla sam napraviti poslove na kući. Što inače ne bismo mogli, građevinske radove“ (04_10.07.). Slične rezultate pokazuje i istraživanje provedeno u Velikoj Britaniji na 32 obitelji koje su koristile uslugu kratkog odmora kod kojih je uočen smanjen stres, bolja povezanost unutar obitelji i vrijeme za skrbnike da obave ono što prije nisu mogli.⁷⁵ Dnevna rutina udomitelja može biti zahtjevna, dok skrb o djeci često potpuno iscrpljuje vrijeme i energiju, pa ovakva stanka omogućuje realizaciju zanemarenih potreba obitelji.

Tema koja se pokazala važnom, no nije bila dio istraživačkog pitanja, svakako su ambivalentni osjećaji krivnje i olakšanja koje udomitelji navode. Tijekom boravka djece izvan udomiteljske obitelji većina udomitelja osjećala je podijeljenost između brige o djetetu i olakšanja jer nisu kod kuće. Primjerice, jedna sudionica navodi: „Dok je on bio van doma, pa dobro, razmišljala sam kako se snašao, da mu je lijepo sa braćom, sestrama. A, što sam radila, pospremila sam mu sobu, prvo njegovu, složila odjeću, što će kad se vrati, što moramo učiniti“ (11_18.07.). Rezultati pokazuju da, kada se rutina pojednostavni u obitelji, nastupa i emocionalna praznina, poput tišine u kući i odsutnosti djeteta što izaziva pomiješane osjećaje. Unatoč olakšanju, svakodnevne navike koje su ranije bile opterećujuće sada nedostaju. Iako su osjećaji bili podijeljeni, sam odlazak djece izvan udomiteljskog doma bio je jednostavniji nakon pozitivnih iskustava djece nakon vikend-boravka.

Svi sudionici istraživanja navode da su djeca imala mnogo novih doživljaja, novih iskustava i prijatelja. Ističu se tri glavne tematske cjeline koje navode udomitelji, a proizašle su iz opisa djece: a) zadovoljstvo boravkom, b) socijalizacijski učinak te c) rutina i nova iskustva. Većina ispitanika opisuje dječje iskustvo kao pozitivno i ispunjeno zadovoljstvom. Djeca su rado sudjelovala u aktivnostima i vratila su se s dobrim dojmovima. Zadovoljstvu djece pri-

73 Janet Robertson, Chris Hatton, Emma Wells, Michelle Collins, Susanne Langer, Vicki Welch, Eric Emerson, 'The impacts of short break provision on families with a disabled child: an international literature review' (2010) 19(4) Health Soc Care Community 337-371.

74 John D. McLennan, Jenna Doig, Carmen Rasmussen, Emily Hutcheon, Liana Urchuk, 'Stress and relief: parents attending a respite program' (2012) 21(4) J Can Acad Child Adolesc Psychiatry 261.

75 Joyce, Singer i Isralowitz (n 46), 153.

donijela je i činjenica da se pri slaganju grupa za vikend-boravak, vodilo računa o spajanju braće i sestara koja su smještena u različitim udomiteljskim obiteljima. Za udomitelje je važna podrška u izgradnji i održavanju odnosa udomljenog djeteta s primarnom obitelji, s djetetovom socijalnom mrežom i braćom i sestrama.⁷⁶ Slično tome, Boddy i sur. naglašavaju važnost zadržavanja odnosa s braćom i sestrama te sudjelovanje primarne obitelji u odlučivanju o djetetu.⁷⁷ Primjerice, jedan sudionik izjavljuje: „(...) njemu je bilo super jer je bio sa sekama, inače sa sekama se vidimo samo ovako ako su neke utakmice u mjestu ili nešto“ (09_18.07.). Nadalje, svi sudionici navode potrebu za širenjem socijalne mreže djece te je socijalna komponenta boravka bila iznimno važna, poput upoznavanja novih prijatelja, boravka s braćom ili sestrama i sudjelovanja u grupnim aktivnostima. Većina djece imala je pozitivno iskustvo, primjerice, jedan sudionik izjavljuje: „Upoznali su nove ljude, bilo su negdje gdje nisu nikad bile (...) nešto novo“ (17_16.12.). Manji dio djece nema u potpunosti pozitivno iskustvo, što se ponajprije odnosi na grupe djece različite dobi koje su bile formirane, male grupe (od šestero do osmero djece) u odnosu na očekivanja, vikend-boravak u prirodi bez mobilnog uređaja i jedan primjer osjećaja stigmatizacije djeteta jer su u grupi isključivo udomiteljske djece što, primjerice, sudionik navodi: „Kaže da više ne bi išao. On ne želi da se zna da je udomljen pa mu takvo druženje nije baš bilo najbolje“ (05_10.07.). Nadalje, dio djece koja su inače zbog svojih teškoća isključena iz socijalnih mreža osjećala se prihvaćeno i ravnopravno uključeno u sve aktivnosti. Primjerice, jedan sudionik navodi: „Sve joj se sviđelo jer ima oštećenja i napokon je bila uključena u svašta. Nisu je isključivali“ (15_04.12.). Učinak odmora od udomiteljske skrbi ne mora se pozitivno odraziti na sve dobne skupine ili pojedinu djecu pa tako Dixon i Biehal opisuju istraživanje provedeno u Engleskoj u kojemu su sudjelovale 24 mlade osobe iz sustava udomiteljske skrbi, a prema kojem odmor od skrbi nije bio učinkovit kod mladih osoba i djece s dugoročnim i internalizirajućim problemima, dok je imao pozitivan učinak na smanjenje stresa unutar obitelji.⁷⁸

Aktivnosti za djecu su bile različite, od svakodnevnih poput kuhanja, spremanja i higijene pa do specifičnih izleta prilagođenih grupama (posjet zoološkom vrtu, kupanje na bazenima, rad u vrtu, društvene igre, šetnje, filmske večeri i sl.). Sve aktivnosti ocijenjene su kao pozitivne i poticajne, a djeca su ostvarila novo iskustvo.

5.2. PREDNOSTI I NEDOSTACI USLUGE ODMORA OD UDOMITELJSKE SKRBI

Odgovor na drugo istraživačko pitanje Koje su prednosti i nedostaci usluge odmora od udomiteljske skrbi?, prikazan je kroz rezultate istraživanja, a s obzirom na obiteljsku dinami-

76 Robin Sen, Karen Broadhurst, 'Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: A research review' (2011) 16(3) Child & Family Social Work 298–309.

77 Janet Boddy, June Statham, Inge Danielsen, Esther Geurts, Hélène Join-Lambert, Séverine Euillet, *Beyond Contact. Work with families of children placed away from home in four European countries* (Nuffield Foundation 2013) 9. Dostupno: Nuffield Foundation <<https://www.nuffieldfoundation.org/about/publications/beyond-contact-work-with-families-of-children-placed-away-from-home-in-four-european-countries-janet-boddy-june-statham-ing-danielsen-esther-geurts-helene-join-lambert-and-severine-euillet>> pristupljeno 27. svibnja 2025.

78 Jo Dixon, Nina Biehal, *Young People on the Edge of Care: The Use of Respite Placements* (University of York 2007). Dostupno: Young People on the Edge of Care: The Use of Respite Placements <<https://www.york.ac.uk/inst/spru/research/pdf/EdgeofCare.pdf>> pristupljeno 10. svibnja 2025.

ku, svakodnevicu te njezinu strukturu, identificirana su dva područja koje udomitelji navode kao važna pri pružanju usluge odmora od udomiteljske skrbi. To su vrijeme u godini i duljina boravka djeteta izvan udomiteljske obitelji. Kako su u većini udomiteljskih obitelji smještene djeca osnovnoškolske ili srednjoškolske dobi, vrijeme koje sudionici navode kao najprikladnije za boravak djece izvan obitelji vrijeme je školskih praznika, vikendi ili tijekom ljetnih mjeseci. Primjerice, jedan sudionik navodi: „Najbolje praznici, dok nema škole (...). Možda bi bilo dobro ljeti ili za zimske praznike“ (06_11.07).

Dio udomitelja navodi da im ne odgovara vrijeme pred kraj školske godine kada ima dosta završnih ispita. Nadalje, duljina boravka za udomitelje varira, dio njih smatra da je dovoljan vikend ili nekoliko njih tijekom godine, dok dio udomitelja navodi od pet do sedam dana (jedan tjedan). Svi sudionici ističu da bi im dinamika više puta na godinu odgovarala kako bi imali kraće, ali češće odmore, pa jedan sudionik navodi: „Ubaciti odmor u par termina, svaka tri mjeseca ili pola godine“ (02_04.07).

Osim navođenja prednosti i nedostataka usluge odmora od udomiteljske skrbi, sudionici istraživanja osvrnuli su se na još jednu važnu temu, a to je potrebna podrška u skrbi o udomljenoj djeci i povjeravanje djece drugim osobama. Iako ovo nije bila tema istraživačkog pitanja, važno je istaknuti stavove sudionika o pomoći u skrbi o djeci kako bi se bolje razumjele potrebe udomitelja, čime se otvara i nova tema za buduća istraživanja. Uzimajući u obzir prednosti i nedostatke usluge odmora od udomiteljske skrbi, svakako je potrebno razmotriti povjerenje udomitelja u druge osobe kada govorimo o skrbi za udomljenu djecu s obzirom na to da se dio udomitelja nerado odvaja od djece iako imaju potrebu za odmorom od skrbi, što se može promatrati kao nedostatak u pružanju usluge udomiteljima. Rezultati istraživanja pokazuju da udomitelji nemaju mnogo izbora kada je riječ o povjeravanju djece drugim osobama, bilo u sklopu formalne ili neformalne mreže podrške. S obzirom na ograničene mogućnosti povjeravanja djece drugima, identificirana su dva važna pojma: nepovjerenje udomitelja prema drugim osobama i nedostatak podrške. Naime, većina udomitelja navodi da se teško odlučuju povjeriti djecu nekome zbog nedovoljnog poznavanja potreba djece od strane drugih osoba ili zbog vlastite odgovornosti koju osjećaju za djecu. Primjerice, jedan sudionik navodi: „Prevelika je to meni odgovornost... Najsigurniji sam kad ja to obavim“ (02_04.07.), iz čega je vidljivo da udomitelji osjećaju moralnu obvezu u skrbi o djetetu. Iz toga proizlazi i da udomitelji smatraju da najbolje poznaju potrebe djeteta, što utječe na povjerenje prema drugim osobama koje bi kratkotrajno mogle pričuvati djecu. Nadalje, podršku udomitelji imaju često unutar same obitelji. Dosadašnja istraživanja pokazuju da je dostupnost mreže podrške jedan od čimbenika prevencije institucionalizacije i prelaska djece iz udomiteljstva u instituciju.⁷⁹ Udomitelji se najviše oslanjaju na bračne partnere i svoju biološku djecu, dok šira obitelj nije uključena u većoj mjeri. Slične rezultate opisuju Ivković i Žižak u svojem istraživanju te naglašavaju snagu obiteljske mreže i povezanost unutar obitelji kao dobar preduvjet uspješnog udomiteljstva.⁸⁰ Unatoč tome, dio sudionika u provedenom istraživanju navodi da koristi resurs šire obitelji, ali rijetko. Primjerice, jedan sudionik navodi: „Ostavim svojim roditeljima (...). ali ni oni ne

79 Elaine Farmer, Dinithi Wijedasa, "The Reunification of Looked After Children with Their Parents: What Contributes to Return Stability?" (2013) 43(1) British Journal of Social Work 1611–1629.

80 Đurđica Ivković, Antonija Žižak (ur.), *Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj: analiza stanja i prijedlog smjernica* (UNICEF Ured za Hrvatsku 2010), 27. Dostupno: <<https://www.unicef.org/croatia/media/711/file/Udomiteljstvo%20djece%20u%20Hrvatskoj,%20analiza%20stanja%20i%20prijedlog%20smjernica%20.pdf>> pristupljeno 20. siječnja 2025.

moгу uvijek“ (19_16.12.). Podrška šire obitelji često je kratkotrajna ili ovisi o dostupnosti i mogućnostima rodbine. Dio sudionika navodi da djeca ne idu izvan kuće na dulji boravak bez udomitelja, što oblikuje dnevnu rutinu obitelji te izjavljuju, primjerice: „Mi smo svi zajedno (...) sve radimo zajedno (...) nema potrebe da nekud odlaze“ (06_11.07.). Uočeno je da kod djece s teškoćama udomitelji nemaju prostor za prepuštanje skrbi o djetetu drugim osobama s obzirom na specifične potrebe djeteta.

5.3. PODRŠKA UDOMITELJIMA OD STRANE MREŽE PODRŠKE – ISKUSTVA UDOMITELJA

Treće istraživačko pitanje Koja mreža podrške je dostupna udomiteljima te kakvo je iskustvo udomitelja u suradnji s njom?, usmjereno je na suradnju s dostupnim resursima u zajednici, bilo formalnom institucionalnom podrškom ili podrškom civilnog društva. Formalnu podršku od strane Hrvatskog zavoda za socijalni rad dio ispitanika opisuje kao vrlo pozitivnu, naglašavajući dostupnost i suradnju sa socijalnim radnicima. Jedna sudionica ističe: „(...) što se tiče suradnje, ja sam zadovoljna. Pa ako baš neki problem imamo, ja kad nazovem, (...) posavjetuju šta, kako (...) Ili ja odem tamo, ili oni dođu“ (09_18.07.). Dio sudionika zadovoljan je suradnjom, dio navodi da zadovoljstvo ovisi o dostupnosti socijalnih radnika do kojih je teško doći, dok dio navodi da nema dobro iskustvo. Istraživanje provedeno u Engleskoj, u kojem je sudjelovao 21 udomitelj, pokazalo je kako udomitelji percipiraju nedostatak podrške od strane vanjskih službi i sustava socijalne skrbi što utječe na njihovu iscrpljenost.⁸¹

Nezadovoljstvo suradnjom sudionici najčešće pripisuju čestim izmjenama socijalnih radnika (fluktuacija zaposlenika), preopterećenošću socijalnih radnika i dugotrajnim proceduralnim birokratskim postupcima. Slične rezultate pokazuje i istraživanje provedeno u Hrvatskoj s grupom socijalnih radnika koji su utvrdili da je formalna mreža slabo dostupna, ograničena resursima i suočava se s organizacijskim izazovima te birokratizacijom socijalnog rada.⁸²

Nadalje, sudionici su na pitanje o povezanosti s organizacijama civilnog društva u zajednici većinom odgovorili da imaju ograničenu dostupnost usluga ili su slabo uključeni. Dio sudionika izjavljuje da se povremeno uključuje u aktivnosti kad god za to imaju priliku. Primjerice, jedan sudionik izjavljuje da nema dostupnih organizacija u zajednici: „Slabo, ništa za udomitelje nema. Ima neka udruga u susjednom gradu, ali ovdje ništa“ (12_04.12.). Većina udomitelja navodi podršku od strane Centra za pružanje usluga u zajednici koji ima mobilni tim za podršku udomiteljima te na tjednoj bazi (ili prema potrebi) dolaze psiholog i socijalni radnik, no većinom se bave djecom. Iako rijetke, aktivnosti koje ponude udruge udomiteljima zanimljive su i smatraju ih potrebnima te rado sudjeluju u njima. Za razliku od Hrvatske, u Velikoj Britaniji postoji nekoliko sustava socijalne skrbi pod nadzorom lokalnih vlasti, ali i sve više neovisnih

81 Rachel M. Hiller, Sarah L. Halligan, Richard Meiser-Stedman, Elizabeth Elliott, Emily Rutter-Eley, 'Supporting the emotional needs of young people in care: a qualitative study of foster carer perspectives' (2020) 10(3) BMJ Open 1–10. Dostupno: National Library of Medicine – National Center for Biotechnology Information <<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32161157/>> pristupljeno 20. travnja 2025.

82 Horvat (n 4), 232.

udomiteljskih agencija ili pružatelja usluga za udomitelje koje pružaju usluge kratkog odmora od skrbi za djecu, a lokalne vlasti ih, u slučaju potrebe, mogu angažirati.⁸³

Većina udomitelja navodi da se oslanja na vlastitu obitelj, biološku djecu ili supružnike, kao najvažniju mrežu podrške. Osim toga, neformalno povezivanje između udomitelja od iznimne je važnosti za razmjenu iskustva, a sudionici navode da su to najčešći kontakti koje ostvaruju i podrška koju koriste. Nadalje, sudjelovanje u projektnim aktivnostima Breze udomiteljima je važno i većina navodi da se želi i nadalje uključivati u ovakav ili sličan oblik podrške. Manji dio ispitanika smatra da je to jednokratno, da ovisi o mogućnostima udruge i da bez ozbiljnije podrške sustava nema perspektivu da opstane kao usluga.

Rezultati istraživanja pokazuju da program odmora od udomiteljske skrbi udomitelji vide kao prednost, ali navode i pojedine nedostatke. Prednosti programa odmora od udomiteljske skrbi većina sudionika vidi u stvaranju prostora za udomitelje da se emocionalno i fizički odmore i rasterete, no jednako vrijedi i za dijete u smislu potrebe za odmakom od udomitelja, stjecanja novih iskustava i socijalizacije. Slične rezultate pokazuje i pregled više od 60 istraživanja koje su proveli Robertson i sur. o odmoru od skrbi za djecu s invaliditetom ili teškoćama u ponašanju.⁸⁴ Naime, autori su zaključili da odmor od skrbi utječe na udomitelje, ali podjednako i na djecu te cijelu obitelj.

Iako je odmor udomiteljima potreban i koristan te predstavlja pozitivno iskustvo, svi sudionici slažu se da su prednosti za djecu možda i važnije. Naime, rezultati pokazuju da su pozitivni aspekti programa za djecu, prema izjavama sudionika, razvijanje samostalnosti i životnih vještina, nova iskustva i promjena okoline te boravak u novom okruženju koji pomaže razvoju socijalnih i emocionalnih vještina. Primjerice, jedan sudionik izjavljuje: „(...) da osjete kako je to kad si negdje drugdje, izvan svoje rutine“ (07_13.07). Rezultati ukazuju na još jednu veliku prednost za djecu, a to je mogućnost povezivanja braće i sestara te zajedničko provođenje vremena. Nedostaci, koje sudionici ističu, uglavnom se vežu uz potrebu uparivanja grupa djece prema dobi i zajedničkim interesima, učestalost provođenja programa i trajanje (vikend), za koje sudionici smatraju da bi moglo biti dulje. Premda su svi sudionici istaknuli zadovoljstvo programom koji je pripremljen za djecu tijekom boravka, dio njih smatra da bi se za adolescentsku populaciju mogli osmisлити aktivniji sadržaji sukladno njihovim interesima.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Hrvatsko zakonodavstvo prepoznaje udomitelje kao suradnike sustava socijalne skrbi, osiguravajući im odgovarajuće materijalne i financijske resurse, no zanemaruje se važnost pozitivnog balansiranja između privatnog života udomitelja i obavljanja udomiteljske skrbi.

Odmor od udomiteljske skrbi nedvojbeno je i u najboljem interesu djeteta jer „odmoran“ udomitelj može pružiti bolju i kvalitetniju skrb za dijete. Analizirajući izvore međunarodnog prava, čije odredbe je Republika Hrvatska dužna implementirati u nacionalno zakonodavstvo,

83 Alice Harber, Matthew Oakley, *Fostering Aspirations: Reforming the foster care system in England and Wales* (Policy Exchange 2012).

84 Robertson i sur. (n 73).

kao svrha udomiteljstva ističe se stvaranje stabilnog (privremenog) obiteljskog okruženja za dijete. Međutim, ako udomitelj nema odgovarajuću podršku sustava, među ostalim i kroz odmor od udomiteljske skrbi, opravdano se postavlja pitanje može li se u tom slučaju govoriti o stabilnom obiteljskom okruženju.

Postojeći zakonodavni okvir ne predviđa mogućnost odmora od udomiteljske skrbi, iako opća odredba Zakona o udomiteljstvu otvara mogućnost sporazuma o tom pitanju. No, u tom smislu javlja se problem diskrecijskog postupanja i nejednakosti položaja udomitelja, uz što se nadovezuje i pitanje tumačenja te odredbe (u korist udomitelja). Zanimajući važnost poboljšanja položaja udomitelja kroz mogućnost odmora od udomiteljske skrbi, *de facto*, hrvatski zakonodavac zanemaruje i ustavne odredbe, koje predstavljaju okvir zakonodavnog postupanja, u vezi sa zaštitom djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Zaštita djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u kontekstu udomiteljstva temelji se na partnerstvu udomitelja sa službama socijalne skrbi, zbog čega navedena odredba obvezuje da se posveti pozornost i unaprijeđenju njihova položaja u tom sustavu uvođenjem inovativnih socijalnih usluga, ali i slušanjem „glasa udomitelja“.

Rezultati istraživanja ukazuju na nekoliko aspekata vezanih uz odmor od udomiteljske skrbi i povezanosti s uspostavljanjem dnevne rutine u udomiteljskoj obitelji i djetetovu životu. Iskustvo udomitelja u korištenju usluge odmora od udomiteljske skrbi pozitivno je, dok su najvažniji elementi koji se ističu kao prednosti za udomitelje stvaranje vremena za sebe, interakcija sa širom rodbinom i posjeti te obavljanje poslova koje inače ne mogu obaviti dok su djeca u kućanstvu. Unatoč tome, zabilježena je emocionalna komponenta koja udomiteljima otežava razdvajanje od djece. Naime, udomiteljima je važnije zadovoljstvo djeteta i kvaliteta vremena koje su djeca provela izvan obitelji, što ukazuje na pojačanu brigu za djecu, osjećaj krivnje što je skrb prepuštena nekom drugome i visok stupanj odgovornosti u skrbi za djecu. Udomiteljima je potreban predah od skrbi o djetetu, no isto tako je i djetetu potreban odmak od ustaljene rutine, novo iskustvo i širenje socijalne mreže. Nadalje, program se može promatrati kao prostor za povezivanje s članovima primarne obitelji, odnosno braćom i sestrama, što je moguće ako su braća i sestre smješteni blizu jedni drugima. Budući da je udomiteljima iznimno važno djetetovo iskustvo boravka, ohrabruju pozitivne reakcije djece koja opisuju boravak u Brezi kao zabavno i poticajno iskustvo koje im je omogućilo nova prijateljstva, zanimljive aktivnosti i promjenu u odnosu na svakodnevnu rutinu. Uvid u dječje subjektivne doživljaje boravka omogućen je preko intervjua s udomiteljima djece koja su sudjelovala u programu, dok bi u daljnjim istraživanjima bilo dobro prikupiti podatke u izravnom kontaktu s djecom kako bi se objektivnije uključila njihova perspektiva.

Osim pogodnosti koje pruža program za udomitelje i djecu, a odnosi se na ostvarivanje obiteljske rutine, važan aspekt je i koncept same usluge koju pruža te prednosti i uočeni nedostaci. Kao prednosti programa mogu se promatrati pozitivni emocionalni dojmovi, razvijanje vještina i prilike za predah udomitelja. S druge strane, logističke teškoće, vremenska ograničenja i razvojni nesklad među djecom predstavljaju realne izazove provedbe. Program odmora od udomiteljske skrbi percipira se pretežno pozitivno, ali njegova efikasnost ovisi o trajanju, organizaciji i prilagodbi korisnicima. Može se zaključiti da je najpogodnije vrijeme za odmor i smještaj djece izvan udomiteljske obitelji vrijeme školskih praznika, osobito ljeti ili tijekom zimskih praznika. Vikend odmor za udomitelje je prihvatljiv, no često nedovoljan za potrebe udomitelja. Pri formiranju grupa djece potrebno je voditi računa o dobnoj strukturi djece u

grupama i uključivanju više sadržaja za djecu adolescentske dobi. Učestalost boravka djece izvan udomiteljskih obitelji mogla bi biti dva puta u godini, a u trajanju od tri do sedam dana. Duljina boravka djeteta izvan obitelji trebala bi biti prilagođena djetetovim potrebama i specifičnostima, kao i potrebama udomitelja zbog čega je potreban individualni pristup svakoj obitelji. Iako je odmor za udomitelje nužan, pojavljuje se i osjećaj tuge zbog djetetove odsutnosti, što ukazuje na duboku emocionalnu povezanost udomitelja s djecom. Osim prilagodbe programa potrebama udomitelja, važna tema za udomitelje je i izazov organizacije svakodnevnog života, osobito ako nemaju dodatnu podršku, što je čest slučaj prema rezultatima istraživanja. Udomitelji teško mogu povjeriti djecu drugim osobama, često jer nemaju kome ili jer nemaju povjerenja da će se netko moći pravilno brinuti za djecu kao oni.

Uključenost udomitelja u dostupne izvore podrške razlikuje se u ovisnosti o resursima u zajednici, ali i pristupu formalnoj podršci. Formalna podrška najviše se odnosi na suradnju udomitelja i Hrvatskog zavoda za socijalni rad koja postaje sve izazovnija uzimajući u obzir izazove s kojima se sustav suočava (poput česte izmjene zaposlenika, preopterećenosti socijalnih radnika ili sve veću birokratiziranost sustava). Najčešće se udomitelji oslanjaju na neformalnu podršku unutar obiteljskog kruga, no ističe se velika važnost podrške između udomitelja.

Zaključno, smještaj djeteta izvan obitelji s ciljem kratkotrajnog odmora za udomitelje privremeno oslobađa obiteljsku rutinu od dodatnih napora, omogućuje normalizaciju svakodnevnih aktivnosti i stvara prostor za emocionalnu i funkcionalnu stabilizaciju obitelji. Istovremeno, praznina u rutini podsjeća roditelje na važnost njihove uloge i izaziva kompleksne emocije. Ovo iskustvo jasno pokazuje koliko je važna podrška obiteljima, ne samo u kriznim trenucima, nego i u očuvanju svakodnevne ravnoteže i zdravih odnosa.

BIBLIOGRAFIJA

1. Alinčić M, Hrabar D, Jakovac-Lozić D, Korać Graovac A, *Obiteljsko pravo* (III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine 2007)
2. Barišić A, 'Mentalno zdravlje udomiteljica za djecu' (2024) 1(2) *Dijete i obitelj u suvremenom društvu* 67
3. Barišić A, 'Stresori i teškoće u radu udomiteljica za djecu – pogled iz udomiteljske perspektive' (2024) 32(1) *Kriminologija i socijalna integracija* 65
4. Cantwell N, Hoszscheiter A, 'Article 20 – Children Deprived of Their Family Environment' u A Alen, J Vande Lanotte, E Verhellen, F Ang, E Berghmans i M Verheyde (ur.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child* (Martinus Nijhoff Publishers 2008)
5. Crnković T, 'Opće odredbe: Čl. 1. – 9.' u P Bejaković, T Crnković, I Civanović, V Gotovac, L Horvatić, M Kasunić Peris, D Milković, I Tadić, M Vinković i I Žic, *Zakon o radu s komentarima i tumačenjima* (Tim Press 2014)
6. D. McLennan J, Doig J, Rasmussen C, Hutcheon E, Urichuk L, 'Stress and relief: parents attending a respite program' (2012) 21(4) *J Can Acad Child Adolesc Psychiatry* 261
7. Farmer E, Wijedasa D, 'The Reunification of Looked After Children with Their Parents: What Contributes to Return Stability?' (2013) 43(1) *British Journal of Social Work* 1611.
8. Fenton-Glynn C, *Children and European Court of Human Rights* (Oxford University Press 2021)

9. Forde H, Lane H, McCloskey D, McManus V, Tierney E, 'Link Family Support – an evaluation of an inhome support service' (2004) 11(6), *Journal of Psychiatric & Mental Health Nursing* 698
10. Grgurev I, 'Ugovor o radu' u Ž Potočnjak (ur.), *Radni odnosi u Republici Hrvatskoj* (Pravni fakultet u Zagrebu i Organizator 2007)
11. Harber A, Oakley M, *Fostering Aspirations: Reforming the foster care system in England and Wales* (Policy Exchange 2012)
12. Hirvelä P, Heikkilä S, *Right to Respect for Private and Family Life, Home and Correspondence: A Practical Guide to the Article 8 Case-Law of the European Court of Human Rights* (Intersentia 2022)
13. Horvat G, 'The importance of formal and informal support networks for foster parents in establishing the normalisation of children's life: the case of Croatia' (2023) 62(4) *Socialno delo* 259
14. Hrabar D, *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi* (Narodne novine 2019)
15. Hrabar D, 'Uvod u obiteljsko pravo' u: D Hrabar (ur.), *Obiteljsko pravo* (Narodne novine 2021)
16. Joyce K, Singer M, Isralowitz R, 'Impact of respite care on parents' perceptions of quality of life' (1983) 21(4) *Mental Retardation* 153
17. K. Denzin N, S. Lincoln Y (ur.), *Handbook of qualitative research* (Thousand Oaks: Sage Publications, Inc. 1994)
18. Lagoutte S, Thór Árnason Á, 'Article 16', u: G Alfredsson i A Eide (ur.), *The Universal Declaration of Human Rights: A Common Standard of Achievement* (Martinus Nijhof Publishers 1999)
19. Laklija M, 'Spremnosti udomitelja za bavljenje udomiteljstvom i doživljaj vlastite uloge udomitelja u suradnji s centrima za socijalnu skrb' (2011) 18(3) *Ljetopis socijalnog rada* 469
20. Laklija M, Vukelić N, Milić Babić M, 'Specijalizirano udomiteljstvo djece s teškoćama u razvoju – iskustva udomitelja' (2012) 48(2) *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 109
21. Ljubotina D, Družić O, 'Sindrom izgaranja na poslu kod pomagača i čimbenici koji utječu na stupanj izgaranja' (1996) 3(1) *Ljetopis socijalnog rada* 51
22. M. Geiger J, Hayes Piel M, A. Lietz C, 'Should I stay or should I go? A mixed methods study examining the factors influencing foster parents' decisions to continue or discontinue providing foster care' (2013) 35(9) *Children and Youth Services Review* 1356
23. Milas G, *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima* (Naklada Slap 2009)
24. Radina A, 'Pravna zaštita obiteljskog života u kontekstu udomiteljstva' (2024) 61(4) *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 499
25. Ramon S, 'The value and knowledge bases of the normalization approach: implications for social work' (1989) 32(1) *International Social Work* 11
26. Rešetar B, *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I.)* (Organizator d.o.o. 2022)
27. Robertson J, Hatton C, Wells E, Collins M, Langer S, Welch V, Emerson E, 'The impacts of short break provision on families with a disabled child: an international literature review' (2010) 19(4) *Health Soc Care Community* 337
28. Sen R, Broadhurst K, 'Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: A research review' (2011) 16(3) *Child & Family Social Work* 298
29. Senčur Peček D, Laleta S, 'Ugovor o radu i ugovor o djelu: područje primjene radnog zakonodavstva' (2018) 39(1) *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 411
30. Sladović Franz B, 'Djeca u alternativnoj skrbi' u: D Hrabar (ur.), *Prava djece – multidisciplinarni pristup* (drugo neizmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu 2021)
31. Smerdel B, Sokol S, *Ustavno pravo* (Narodne novine 2009)

32. Smerdel B, *Ustavno uređenje europske Hrvatske* (II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine 2020)
33. Šeparović M, *Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi: Europski sud za ljudska prava i Ustavni sud Republike Hrvatske* (Novi informator 2014)
34. Vandenhoe W, Erdem Türkelli G, Lembrechts S, *Children's Rights: A Commentary on the Convention on the Rights of the Child and its Protocols* (Edward Elgar Publishing 2019)
35. Župan I, 'Financiranje udomiteljstva u Republici Hrvatskoj: Opskrbnina za potrebe korisnika i naknade za rad udomitelja' u: *Godišnjak 31 – Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse* (Organizator d.o.o. 2024)
36. Župan I, 'Osposobljavanje i dodatno usavršavanje udomitelja u Republici Hrvatskoj' u: *Godišnjak 26 – Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse* (Organizator d.o.o. 2019)
37. Župan I, 'Udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj: Vrste, uvjeti i postupka za stjecanje statusa udomitelja' u: *Godišnjak 29 – Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse* (Organizator d.o.o. 2022)

PROPISI I DOKUMENTI

1. Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014) (HR)
2. Opća deklaracija o ljudskim pravima (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/2009)
3. Konvencija UN-a o pravima djeteta (Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, broj 15/1990, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/1993, 20/1997, 4/1998, 13/1998)
4. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (Službeni list SFRJ, broj 7/1971, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/1993)
5. Europska socijalna povelja (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 15/2002, 8/2003)
6. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017)
7. Zakon o udomiteljstvu (Narodne novine, broj 115/2018, 18/2022) (HR)
8. Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, broj 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023, 156/2023) (HR)
9. Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023) (HR)
10. Zakon o radu (Narodne novine, broj 93/2014, 127/2017, 98/2019, 151/2022, 46/2023, 64/2023) (HR)
11. Odluka o osnovici za izračun iznosa naknade za rad udomitelja i iznosa opskrbnine za 2025. godinu (Narodne novine, broj 151/2024) (HR)

MREŽNI IZVORI

1. Boddy J, Statham J, Danielsen I, Geurts E, Join-Lambert H, Euillet S, *Beyond Contact. Work with families of children placed away from home in four European countries* (Nuffield Foundation 2013). Dostupno: Nuffield Foundation <[https://www.nuffieldfoundation.org/about/publications/beyond-con-](https://www.nuffieldfoundation.org/about/publications/beyond-contact)

- tact-work-with-families-of-children-placed-away-from-home-in-four-european-countries-janet-boddy-june-statham-inge-danielsen-esther-geurts-helene-join-lambert-and-severine-euillet> pristupljeno 27. svibnja 2025.
2. Dixon J, Biehal N, *Young People on the Edge of Care: The Use of Respite Placements* (University of York 2007). Dostupno: [Young People on the Edge of Care: The Use of Respite Placements](https://www.york.ac.uk/inst/spru/research/pdf/EdgeofCare.pdf) <<https://www.york.ac.uk/inst/spru/research/pdf/EdgeofCare.pdf>> pristupljeno 10. svibnja 2025.
 3. Horvat G, *The role of a family group conference in child foster care from a social work perspective (Doctoral Dissertation)* (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo 2024). Dostupno: Repository of the University of Ljubljana <<https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=162370&lang=eng>> pristupljeno 12. ožujka 2025.
 4. Ivković Đ, Žižak A (ur.), *Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj: analiza stanja i prijedlog smjernica* (UNICEF Ured za Hrvatsku 2010). Dostupno: <<https://www.unicef.org/croatia/media/711/file/Udomiteljstvo%20djece%20u%20Hrvatskoj,%20analiza%20stanja%20i%20prijedlog%20smjernica%20.pdf>> pristupljeno 20. siječnja 2025.
 5. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2021. (Pravobranitelj za djecu 2022). Dostupno: Izvješća o radu pravobranitelja za djecu <<https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>> pristupljeno 13. ožujka 2025.
 6. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2022. (Pravobranitelj za djecu 2023). Dostupno: Izvješća o radu pravobranitelja za djecu <<https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>> pristupljeno 13. ožujka 2025.
 7. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2023. (Pravobranitelj za djecu 2024). Dostupno: Izvješća o radu pravobranitelja za djecu <<https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>> pristupljeno 13. ožujka 2025.
 8. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu – 2024. (Pravobranitelj za djecu 2025). Dostupno: Izvješća o radu pravobranitelja za djecu <<https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>> pristupljeno 13. ožujka 2025.
 9. M. Hiller R, L. Halligan S, Meiser-Stedman R, Elliott E, Rutter-Eley E, 'Supporting the emotional needs of young people in care: a qualitative study of foster carer perspectives' (2020) 10(3) BMJ Open 10 (3) 1. Dostupno: National Library of Medicine – National Center for Biotechnology Information <<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32161157/>> pristupljeno 20. travnja 2025.
 10. PUT – Podrška udomiteljskom trajanju, <<https://breza.hr/put-podrška-udomiteljskom-trajanju/>> pristupljeno 13. svibnja 2025.
 11. Smjernice za alternativnu skrb o djeci, Rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih naroda, A/RES/64/142, 24. veljače 2010. Dostupno: United Nations Digital Library <<https://digitallibrary.un.org/record/673583?v=pdf>> pristupljeno 12. ožujka 2025.
 12. Socijalne usluge <<https://socskrb.hr/djelatnosti/socijalne-usluge/>> pristupljeno 12. ožujka 2025.
 13. World Bank, Regionalna dostupnost socijalnih usluga u Hrvatskoj <<http://pubdocs.worldbank.org/en/276741604615006394/13-Regionalna-dostupnost-socijalnih-usluga.pdf>> pristupljeno 20. prosinca 2024.

Gordana Horvat*

Matko Guštin**

Iva Pekčec***

FOSTER PARENTS' RIGHT AND NEED FOR A RESPITE FROM FOSTER CARE: FOSTER PARENTS' EXPERIENCES AND PERSPECTIVES

Summary

Foster care is a form of alternative care for children providing a family-like environment for a child who has been separated from their primary family. Taking into account the complexity of foster care, there is growing advocacy for introducing a social service of respite from foster care. Since this social welfare service does not exist in Croatia, i.e., it is not legally regulated, the paper highlights the need for introducing this service from legal and social work perspectives. This paper aims to present the perceptions of foster carers who have experience in participating in the respite from foster care on how the respite affects the family's daily routine, meeting the foster carers' needs, and what the advantages and disadvantages of the service are. Furthermore, the research aims to explore the experiences of foster parents in cooperation with the support network for foster parents in the community, and the accessibility of such services. The research was conducted qualitatively, using the interview method with twenty foster parents in Osijek-Baranja County who have experienced participating in a weekend respite from foster care. Foster parents expressed a need for respite from foster care, and they use the respite to build relationships with extended family and relatives, to work on relationships between partners, to work on themselves and the time they need for personal needs, or to perform activities or tasks that they were unable to do before. The respite from foster care was a positive experience to foster parents, while the emphasis was on the need for more frequent appointments throughout the year in the implementation of the service and the regulation of the duration of the child's stay outside the family. In addition, the results indicated the importance of the impact of the service on children in foster care from the perspective of foster parents, for whom the child's well-being and their satisfaction come first. Furthermore, the support network and cooperation with institutions and the civil sector in providing and developing services for foster parents are often insufficient. In conclusion, the results clearly show that the development of services for foster parents is a necessity in meeting the needs of the child and the foster parents, but also that the service of respite from foster care can be a significant contribution to foster parents' satisfaction with support.

Keywords: *foster care for children, foster parents' rights, respite from foster care, normalisation, support network*

This work is licensed under a Creative Commons

Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Gordana Horvat, PhD, Teaching Assistant, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University in Osijek, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-mail address: gordana.horvat@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7601-5837>.

** Matko Guštin, univ. mag. iur., Teaching Assistant, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University in Osijek, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-mail address: matko.gustin@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4577-0856>.

*** Iva Pekčec, univ. mag. act. soc., Croatian Institute for Social Work, Field Office Vinkovci, Glagoljaška 31e, 32100 Vinkovci. E-mail address: pekcec.iva@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7701-4419>.